

נספח

הערות מו"ר הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

לסימן א

לא ברור לי הסברה שאין בזה זה נהנה וזה חסר וכבר כתבתי בתחומין ששייך זה נהנה גם בדברים שהם שלו כמו במה שמדבר הנוב"י בהדפוס גמי זבחים ושילם בעד סידור אותיות שאם אח"כ נהנה מהם המדפיס צריך לשלם הרי אף שנהנה מאותיות שלו חייב לשלם. אכן יש לומר שכל שמשלם עבור הסידור הרי המשלם זכה בשבח כמו אומן קונה בשבח כלי אכן שם הבאתי עוד דוגמא של נהנה בישראל שקנה שדה מגוי בקנין כסף ומחמת כן הפקיר הגוי השדה מי שזוכה בשדה מן ההפקר צריך לשלם לישראל מדין נהנה ע"ש.

לסימן ב

השגתם על מה שכתבתי בתחומין ח ולדעתכם זה נהנה וזה לא חסר זה רק פטור מתשלומים אבל אסור לאדם ליהנות מאחר אף שאינו חסר והבאתם מפני יהושע ב"ק צ"ז ע"א ומהגהות מרדכי ב"מ אות תכז.

לעני"ד נראה שהשו"ע אינו סובר כן וכל שאין חסר אין איסור ליהנות. וז"ל הרמ"א בסימן שסג ס"ו "ודוקא שכבר דר בו [פטור מלשלם] אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שייחננו לדור בו, אע"פ דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל בכי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בחנם. " עכ"ל. והנה במקום שבעל הנכס לא יכול ליהנות הרי כופים את בעל הנכס, אלא אפילו במקום שיכול ליהנות שאז יכול למחות מ"מ כל זמן שאין בעל הנכס יודע מותר לכתחילה, שאם אסור מה טעם שכתב הרמ"א שאין כופים, היה לו לכתוב חידוש יותר גדול שאסור ועובר לא תגזול וק"ו שאין כופים.²² וכן ממה שהקשו בגמ' ב"ק פרק ב (דף כ ע"ב) למה מעל אם זה נהנה וזה לא חסר פטור, ואם יש איסור גם בהדיוט לא קשה למה מעל הרי עבר איסור!?

22. ולעני"ד ניתן לדחות ראייה זו דהמעייין במרדכי ב"ק פרק שני שהוא מקור דברי הרמ"א יראה שכתב: "כך פירש ר"י דאין כופין להבא, אך אם עבר ונהנה א"צ להעלות לו שכר". מהלשון "עבר ונהנה" משמע שהיה זה באיסור, ואעפ"כ בנוגע ללהבא כתב דאין כופין כפי שהביא הרמ"א ולא הזכיר שעובר על לא תגזול. (ש. א.)

ויש לדחות קצת שחיוב מעילה הוא גדר השבת גזילה ואם פטור השבת גזילה פטור גם ממעילה. וכן יש קצת לדחוק ולומר שאף שכופין על מדת סדום מ"מ כל שלא כפו ואמר רוצה אני יש איסור, וכמו בכפו ליתן גט או להקריב קרבן שצריך לומר רוצה אני.

אבל כל זה דוחק ובפשטות מזה שהרמ"א לא הזכיר דבר זה נראה פשוט שמותר לכתחילה. ומה שהתירו ליקח טלית חבירו שלא מדעתו משום שניחא לאיניש לעשות מצוה בממונו ולא התירו מטעם זה נהנה וזה לא חסר נראה שטלית חבירו חסר שכל שימוש בטלית מוריד ערכו ובדאי שטלית משומש שוה פחות מטלית שלא נשתמשו בו ועיין במ"ב שאם אינו מקפל את הטלית אחר שפשטו לא יצאו מתחילה שלא נתן לו אלא ע"מ שיקפל ומ"מ בשבת שאסור לקפל יכול ליקח גם בלי לקפל ושם הרי חסר אלא שזה היתר אחר. [אמנם לא ברור ששימוש פעם אחת מחסיר פרוטה ונכנסו בשאלה אם חסר פחות מפרוטה אם נחשב חסר] ומ"מ ללמוד בספר של אחר שהשימוש מקלקל הספר זה אסור וצריך לומר שבספר מקלקל השימוש את הספר משא"כ בטלית אינו מקלקלו אף שמ"מ מחסרו כן נראה לענ"ד.

לסימן ג

לענ"ד יש ליתן טעם למה אינו חייב להוציא מעות על מצות תוכחה שמצינו שרק מצוות שבין אדם למקום כמו אתרוג ותפילין חייב להוציא ממון עד חומש אבל מצוות שבין אדם לחבירו כמו השבת אבידה והגדת עדות ותלמוד תורה אין אדם חייב להוציא ממון ועוד יותר שאינו חייב לבטל מלאכה בגלל המצות האלו ויכול לדרוש שכר מלאכה עבור מצות אלו וכן מצות לדון דיני ממונות ומעתה אפשר שמצות תוכחה גם היא מצוה שבין אדם לחבירו כמו תלמוד תורה ולכן אינו חייב להוציא ממון על מצוה זו אכן יש לעיין ממה שנפסק בחו"מ סימן כ"ח שזקן ואינו לפי כבודו פטור להעיד בב"ד קטן ממנו והנה זה שזקן ואינו לפי כבודו פטור זה גם כן רק במצוות שבין אדם לחבירו אבל במצוות שבין אדם למקום [כל שאין גנאו גדול שאז פטור מחמת כבוד הבריות שפוטר ממצות עשה] חייב ומעתה למה חייב להעיד גם מי שאינו לפי כבודו להפריש מאיסור זולת אם נאמר שלהפריש מאיסור עדיף מתוכחה וחייבין להוציא על זה גם ממון וצ"ע ועיין באמרי בינה דיני דיינים סימן יט מה שכתב בזה.

לסימן יא

ויש לעיין בלוקח משכנתא מהבנק על בית איך מותר בעושה היתר עיסקא שהרי ענין עיסקא שאין המעות הלואה אלא חצי פקדון וא"כ אם מקבל עיסקא על ביתו הרי החצי פיקדון נמכר לבנק שנתן המעות והרווחים הם שכר הדירה שגם שם המקבל, אבל בשעה שמחזיר כל החוב חזר הבית להיות שלו ונמצא שהמקבל

העיסקא מכר חצי בית והתנה עם הלוקח שבשעה שיחזיר החוב יחזור הבית ללוקח והרי זה אסור. ובשלמא כשהבנק נותן משכנתא על בית חדש שקונים מהקבלן יוצא שמתחילה נקנה חצי בית לבנק ולכן אף שהלוקח משלם החוב הרי זה קניה מהבנק אבל כשלוקח משכנתא על בית שכבר קנה קשה. [וא"כ] כשקנה בית במעות צריך להקפיד ולהתנות שאין הבנק מתחייב להחזיר לו הבית אלא תלוי ברצונם. ואולי כיוון שכתב היתר עיסקא זה ממילא מתפרש שאין הבנק חייב להחזיר לו וצ"ע.²³

לסימן לז

לענ"ד אם הבנק של המוכר לקח ממנו עמלה אין מקום לחייב את הלוקח. אילו היה נותן צ"ק שאין לו כיסוי היה מקום לחייב את הלוקח מדין גרמי, אבל כאן שהנזק לא בא מהלוקח שהרי זה שאין חתימה היה המוכר יכול לראות ולא להפקיד, ולכן בודאי אין גרמי שלא ברי הזיקה, אלא אפילו גרמא שחייב בדיני שמים ג"כ מסתבר שאינו, ואדרבה, אם גם הלוקח חייב לשלם לבנק שלו עמלה, בזה יש לדון שהמוכר שהכניס את הצ"ק גרם לו הפסד. והאמת שהפקיד בבנק שקבל צ"ק כזה הוא הגורם העיקרי להזיק, אבל פקיד הבנק והבנק אינם שומעים להלכה. אבל נראה שאם היו מגישים משפט לבנק ג"כ היו זוכים, שכל בר דעת מבין שזה טעות של הבנק ואין מקור להטיל על הלוקחות, וכמו שכתב כת"ר בסוף הדף. ועצה טובה להגיש תביעה על הנבק וזה יגרום שפעם אחרת לא יגבו כספים כאלו.

לסימן ס

הביא דעת הש"ך שיכול לפרנס בניו הגדולים יותר מבן שש במעות מעשר, אבל לא פחות מבן שש, וטעם הדבר שעד שש חייב מתקנת חכמים ואינו יכול לפרוע מממון מעשר, אבל יותר משש שחיובו מדין צדקה יכול ליתן ממעות מעשר. לענ"ד יש לתמוה שבגמ' כתובות וכן פסקו הרמב"ם והשו"ע והובא בתשובה לשונם שגם יותר משש ואינו אמיד אף שאין כופין אותו, מ"מ מכלימים וגוערים בו ומבזים אותו בציבור שהוא אכזרי וכו', ומעתה אם מותר להכלימו ואף

23. קושי זה אכן קיים לשיטת מו"ר הגר"ז גולדברג שליט"א שרווחי העיסקא אינם אלא שכר הדירה המגיע לבנק מחלקו בבית. אולם פוסקים רבים לא קבלו הגדרה זו של רווחים וניסו להגדיר את הרווחים באופנים אחרים: העובדה שאינו צריך למכור את ביתו ולשלם שכר דירה, או הרווח כתוצאה מעליית מחירי הדירות. ע' תורת ריבית פרק ששה עשר הערה פו, ברית יהודה פרק לח הערה יח. אם נגדיר באופנים אלו את הריוח אין כאן כל שכר דירה שמשלם הלוקח לנותן המשכנתא, וממילא לא יהיה איסור ריבית אף אם יתברר למפרע שכל הבית היה בבעלותו של הלוקח. אכן גם הסברים אלו אינם נקיים מקשיים אחרים – עיי"ש. (ש. א.)

שהמלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא מזה נראה שיש איסור להיות אכזרי וא"כ איך מפרנסם מצדקה והרי חייבלפרנסם כדי לא להיות אכזרי.

ונראה לתרץ על פי מה שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים שזה שאמרו אל יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר חזיר אלא אפשי ואפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי, וכתב הרמב"ם שזהה רק במצות שהם חוקים ואין ידוע לנו הטעמים אבל במצות שאינם חוקים ומובנים, באלו צריך אדם לומר אי אפשי כמו לומר אי אפשי להרוג את הנפש עיי"ש.

ונראה שכך הוא הסבר הדברים, שהאומר אי אפשי לאכול בשר יוצא שזה טעם התורה, וזה ודאי אינו נכון, שבוודאי מה שאסרה תורה לנו לאכול חזיר אין הטעם שטעמו אינו טעים. משא"כ לומר אי אפשי להרוג הנפש זה טעם אמיתי שזה באמת הטעם שאסרה תורה לא תרצח. ולפי"ז נראה שזה שמכלימים אדם שאיינו מפרנס בניו שהוא אכזר זה באמת הטעם שציותה התורה ליתן צדקה שלא יאמץ לבבו, ולכן מה שחייב לפרנס בניו שלא יהיה אכזר אינו חיוב אחר אלא הוא באמת טעם של צדקה.

אכן קשה לי מה שכתב רש"י דברים טז יא "ושמחת לפני יקוק אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך" – "ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בנך ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך" ע"כ. הרי שבנו ובתו אינו בגדר צדקה, וצ"ע שהרי מצות צדקה לבניו קודמת לכל עני.

ומה שכתב שיש תקנת הרבנות הראשית לפרנס ילדיו יותר משש, אני שמעתי מהשופט ד"ר קיסטר שטעם התקנה הייתה שבית המשפט האנגלי שהיה בזמן המנדט לא רצה לקיים פסק דין הרבני לחייב הבעל מדין צדקה ואמרו שצדקה אינו בסמכות בית המשפט ולא היה לרבנות ברירה אלא להגדירו בתור תקנה שזה חיוב לא מטעם צדקה. וגם מה טעם היו צריכים לתקנה שהרי אפשר לחייב מדין צדקה, ואם אינו אמיד גם מכח תקנה לא ניתן בפועל לחייבו ואף שיש קצת נ"מ מ"מ לא היה צורך בתקנות.

ומה שדן במי שמחתן בן או בת ונותן לו דיירה אם אפשר לחתנו ממעות מעשר, לכאורה נראה שאפשר אף שמדין צדקה אין חייבין רק לדאוג שיהיה יכול להתפרנס אבל לא להעשירו, רק בעני בן טובים שרגיל בכך. וצ"ע אם שייך התרגל שכל החבירים רגילים בכך, אולי יש לדמותו לעני בן טובים וצ"ע.

והנה מה שהבאתם מאגרות משה יו"ד א קמג שחייב ליתן לאשתו שלא תהיה אכזרית, וזה חיוב לאשתו ושוב אינו יכול ליתן ממעות מעשר, לעני"ד לפי מה שכתבתי שכל שנותן מטעם לא להיות אכזר זה נחשב לצדקה ולפי"ז אם חייב ליתן לאשתו שלא תהיה אכזרית נחשב כצדקה שלו.

הערות מו"ר הרב יעקב אריאל שליט"א

לסימן א

לעני"ד גם בלי להיכנס לתוקפו ההלכתי של החוק המתיר העתקות חלקיות לצרכים פרטיים, יש כאן הסכמה כללית. כל מחבר על דעת כן מוציא לאור את יצירתו שהמשתמשים יוכלו להעתיק לצורך עצמם קטעים ממנה. ופוק חזי מה נעשה בכל ספריה ציבורית שיש לידה מצלמות המשמשות את הקוראים. ולמרות שמחברי הספרים מזהירים בראשית כל ספר שאינם מרשים להעתיק דבר מן הספר, הם עצמם משווקים את תוצרתם ביודעין לספריות אלו. (קטעים ולא את כל היצירה כי מסתמא זו לא על דעת המחבר). ובעצם זו סברתו של הגר"מ פיינשטיין בענין פשיטת רגל שהבאת בסימן ד.

לסימן ג

לעני"ד יש מקום לדון בכ"ז גם מדין לפני עיור, שהרי ברכישת מניות כאלו, המפעיל יכול להרחיב את פעילותו ולחלל שבת יותר מבעבר. וכמו"כ נראה לעני"ד שמצוות "זכור את יום השבת לקדשו" מחייבת כל אדם מישראל לתכנן את עסקיו גם בימות החול שלא יביאו לחילול שבת. והדברים ק"ו ממצוות עונג שבת, שהלל מודה בעקרון לשמאי שמחד בשבת לשבת. (עיין רמב"ן שמות כ)

לסימן נג

לעני"ד מנהג המדינה לא תקף בני"ד. וכבר כתבו התוס' בריש ב"ב שיש מנהגי הדיוט שאין לנהוג כמותם גם אם הם מנהג המדינה. כי כאן מדובר בעושה ממש. האחריות לשלם שכר מוטלת על המעסיק ואין המעסיק יכול להפטר ולומר לפועל שיקבל שכרו ממישהו אחר. אומנם רשאי אדם לשכור פועל לעשות בשל חבירו סתם, ולומר: טול מה שעשית בשכרך (חושן משפט סימן שלו) אולם שם הפועל סומך על החבר שישלם לו, מדין יורד לשדה חבירו, משא"כ כאן האורחים לא רואים עצמם מחויבים למלצרים וכל אחד נותן כאשר ידבנו לבו. המלצר מסתמא קיוה לשכר סביר כי אליו הוא נושא את נפשו ואם קיבל פחות בודאי שלא הסכים. (הדבר דומה במידה מסויימת לאסמכתא בדבר שבידו, כי ככל שהוא משרת טוב יותר את הסועדים סיכוייו לקבל תרומה נדיבה יותר).

לסימן יח

הדילמה פה קשה, חומרת הסיוע לחילול שבת לעומת אביזרייהו דגילוי עריות. יפה דנת להתיר ע"י קבלן נוכרי וגם אני כיוונתי לדעתך שיש לסמוך על הגרעק"א ביו"ד סימן קפא שאין איסור לפני"ע כשהמגמה להפחית מהאיסור. אם כי שם מדובר באותו איסור עצמו, של הקפה, ופה מדובר בסיוע לחילול שבת לשם מניעת עברה אחרת של אביזרייהו דג"ע. אך איסור מסייע בכל זאת הוא רק

מדרבנן ובני"ד שהגולש בלאו הכי מחלל שבתות אין איסור מסייע כמש"כ הש"ך בסי' קנא. מיהו יש מקום לטעון שלא נפעיל את האתר בשבת ולייעד אותו רק לשומרי שבת ואין אנו אחראים למחללי שבתות שיגלשו לאתרי לא קדישי, בלשון המעטה. אולם, אם בלעדי הצטרפותם של מחללי שבת לתוכנית, היא לא תוכל להתקיים, השיקול של הצלת הגולשים, וביניהם בני נוער, מפני הידרדרות מסוכנת, צריך להכריע. זאת ועוד, יש צורך לטהר את האוירה העולמית בתחום זה, וכידוע תאוות רבות באותת לעולם רק כדי להתיר עריות בפרהסיה, ואם נבלום את המגפה אפילו בחלק קטן, לפחות אלו שיינצלו, אולי יפתחו פתח לתשובה גם באשר לשמירת שבת.

מפתח מקורות

360	ראש השנה ח ע"א	משנה	
310	תענית כג ע"ב	פאה ח ח	352 ,351
309	מגילה יג ע"ב	שביעית ה ח, ט	342
153	חגיגה ט"ז ע"א	שביעית ז ג, ד	173
360	כתובות נ ע"א	יומא ג יא	21
375	כתובות סד ע"ב	מכות א א	115
350	כתובות סז ע"ב	אבות א ז	265
230	כתובות פה ע"ב	אבות ב ב	314
167	כתובות צח ע"ב	אבות ו ו	22
244	כתובות קה ע"ב		
388	כתובות קח ע"ב	תוספתא	
272	נדרים כח ע"א	פאה ד יא	352
187	נדרים לא ע"א	בבא קמא ז יג	332 ,22
193	נדרים לא ע"ב	בבא מציעא ה כב, כג	62
384	נדרים סה ע"ב		
272	גיטין י ע"ב	תלמוד בבלי	
143	גיטין סא ע"א	ברכות ה ע"ב	255
64	קידושין ו ע"ב	ברכות טז ע"א	300
370	קידושין לב ע"א	ברכות יז ע"א	313
312	קידושין לג ע"א	ברכות כד ע"א	318
254,255	בבא קמא כז ע"ב	ברכות לה ע"ב	316
175	בבא קמא פ ע"א	ברכות סא ע"א	318
176	בבא קמא פב ע"ב	שבת קמט ע"ב	79
260	בבא קמא צט ע"ב	שבת קנ ע"א	155
278	בבא קמא ק ע"א	עירובין לח ע"ב	154
218	בבא קמא קיב ע"ב	פסחים כג ע"א	173
272	בבא קמא קיג ע"ב	פסחים כה ע"ב	320
58	בבא מציעא ח ע"א	פסחים כו ע"א	37
252	בבא מציעא כא ע"ב	פסחים כז ע"ב	40
304	בבא מציעא כט ע"ב	פסחים נא ע"א	156
		יומא לט ע"ב	38

247	סנהדרין כז ע"א
242	סנהדרין כט ע"א
217	סנהדרין לא ע"ב
332	סנהדרין נט ע"א
267	סנהדרין עג ע"א
264,306	שבועות לא ע"א
227	שבועות מד ע"ב, מו ע"ב
341,148,52	עבודה זרה ו ע"ב
326,317	עבודה זרה כ ע"א
151	עבודה זרה כא ע"א
22	עבודה זרה כח ע"א
316	מנחות צט ע"ב
312	חולין נד ע"ב
200	חולין צד ע"א
185	חולין צד ע"ב
233	חולין צו ע"א
23	בכורות לא ע"ב
37	כריתות ו ע"א
תלמוד ירושלמי	
361	פאה א א
174,173	שביעית ז א
362	שקלים ב ג
מדרשים	
313	שמות רבה פרשה יג
267,207	ספרא קדושים פרשה ב
325	ספרא בהר פרשה ג
379	תנחומא משפטים ז
22	תנחומא במדבר כב
360	תנחומא ראה יח
360	ספרי דברים קה
350	ספרי דברים קטז
22	ספרי דברים קפח
360	פסיקתא דרב כהנא פרשה י

269	בבא מציעא לא ע"א
283	בבא מציעא לה ע"א
281	בבא מציעא מט ע"א
184	בבא מציעא נט ע"ב
84	בבא מציעא סג ע"ב
119,86	בבא מציעא סה ע"א
109,102	בבא מציעא סה ע"ב
69	בבא מציעא סז ע"א
105	בבא מציעא סט ע"ב
325	בבא מציעא עא ע"א
83	בבא מציעא עב ב
182	בבא מציעא עו ע"ב
24	בבא מציעא עח ע"ב
282,280	בבא מציעא פ ע"ב
193	בבא מציעא פא ע"א
324	בבא מציעא צא ע"א
209	בבא מציעא קג ע"ב
209	בבא מציעא קה ע"ב
251	בבא מציעא קז ע"א
277	בבא מציעא קיז ע"א
42	בבא מציעא קיז ע"ב
151	בבא מציעא קיח ע"ב
278	בבא בתרא ב ע"א
355,362	בבא בתרא ט ע"א
151,253	בבא בתרא כז ע"ב
272	בבא בתרא נד ע"ב
317,319	בבא בתרא נו ע"ב
185	בבא בתרא פד ע"א
120	בבא בתרא פו ע"ב
187	בבא בתרא פח ע"א
228	בבא בתרא צג ע"א
349	בבא בתרא קי ע"א
309	בבא בתרא קכג ע"א
78	בבא בתרא קסח ע"א
77	סנהדרין כד ע"ב

192,189	מכירה ד יד
225	מכירה טז ג
257	מכירה טז י יא
266	מכירה יח א
252	שכנים ד ט
192	שלוחין ושותפין ב ח
230	שאלה ופיקדון ו ד
379	מלוה ולוה א ב
379	מלוה ולוה א ג
383	מלוה ולוה א ו
381	מלוה ולוה א ז
386	מלוה ולוה ב
231	מלוה ולוה ב ב
231	מלוה ולוה ב ד
295	מלוה ולוה ד יג
103	מלוה ולוה ו ו
90	מלוה ולוה ח א
98	מלוה ולוה ח ב
90	מלוה ולוה ח ד
307	טוען ונטען טז ט
254	סנהדרין ב יב
230,229	סנהדרין כד א
235	סנהדרין כד ב
267	עדות יז ז
שולחן ערוך	
אורח חיים	
301	קי ב
315	קנו א
301	קצא א ב
135	רמד א
126	רמד ו
162	רמה א
155	שו א
155	שו ח

360	פסיקתא רבתי פרשה כה
360	ספרי זוטא
360	ילקוט שמעוני ראה תתצב
רמב"ם	
391	ספר המצוות ל"ית רעז
268	ספר המצוות ל"ית רצז
207	ספר המצוות ל"ית רצט
207,200	דעות ב ו
39,37	שופר א ג
373	אישות יב יד
318	איסורי ביאה כא ב
318	איסורי ביאה כא כא
174	מאכלות אסורות ח יז
178	מאכלות אסורות ח יח, טז
279	כלאים ז יז
367	מתנות עניים ו יז
351	מתנות עניים ז ג
362	מתנות עניים ז ה
356	מתנות עניים ז ז
351	מתנות עניים ט יג
354	מתנות עניים ט יד
327	מתנות עניים י ז
349	מתנות עניים י יח
265	מתנות עניים י יט
342	שמיטה ויובל ח ו, ח
228	נזקי ממון ח יד
253	נזקי ממון יג ו
273	גזילה ואבידה א יא
265	גזילה ואבידה ה א
79,75	גזילה ואבידה ו י
269	גזילה ואבידה יא כ
40	גזילה ואבידה יג יא
227	חובל ומזיק ה ה
267	רוצח ושמירת הנפש א יד

358	רנג ב
349	רנה א
279	רצו מז
45	שלד מח
חושן משפט	
27	ב א
254,255	ד א
245	ט א
246	ט ב
264	ט ז
238	יב כ
223	יג ג
219	יד ה
236	טו ד
236 ,229	טו ה
268	כח א
242	כח ח
228	ל יד
307	לב ב
249	לד יד
249	לו כב
116	פא לב
228	צו
227	צטו
379	צו א, ד
380	צו ה, כג
387	צו טו
382	צו כז
386	צט א
231	צט ה
382	קג ה
223	קו א
278 ,274	קנה ד
262	קסא ב

140	שז ג, ד
158 ,145 ,57	שיח א
136	תצו א, ב
133	תצו ג
45,361	תרנו א
יורה דעה	
181	פו י
178 ,173	קיו א
38	קמב טו
142 ,52	קנא א
46	קנו א
65	קס יד
63	קסא יא
295	קסה א
70	קסו ב, ג
149	קסח ו
67	קסח י
91	קעג א
99	קעג ג
71	קעג ד
95	קעג יד
110	קעד א
83 ,74	קעה א
84	קעה ה
119 ,114	קעו ג
121	קעו ח
287	קעו טו, טז
370	רמ ה
312	רמד ה
370 ,366	רמט א
363	רמט א, ב
356	רנ א, ג
370 ,368	רנא ג
357	רנג א

מפתח מקורות • 403

282	שו א
261	שו ה
259	שו ו
211,209	שכא א
330	שלא א
182	שלג ח
311	שלו כ
335	שסג ו
265	שסט א
272	שסט ו
25	שסט ח
335	שסג ו
26	שסט יא
80	שע ב
82	שע ג
228	תח ב
253	תיז ד
197	תכא ד
267	תכו א
אבן העזר	
318	כא א
123	מ א
373	עא א

249	קסג א
274	קסד א
252	קסז א
151	קסז ב
203	קעה ט
204	קעה כג
172	קעו ה, ו
58	קעו יב
169	קפג ו
192	קפו א
123	קצ ז
122	קצא ד
123	קצה ט
195,192,191	ר יא
81,80	רו יג
81	רט ב
201	רכח ו
184	רכח טז
258	רלב יח
269	רנט ט
252	רס ו
281	רצא ב
283	רצא ז
116	רצב ז
230	רצז א

Keter

Studies in economics and law according to the halakhah

Vol. six

5768 -- 2008

Editors

Rav Shlomo Ishon

Rav Yitzchak Bazak

This volume was written by Rav Shlomo Ishon

The Moshe and Matel Heller Keter Institute
affiliated with Yeshivat Qedumim

This volume was published with the help of
the Ministry of Education- Culture Administration